

Brief van de maand mei/juni 2009

Nieuw-Nederland: 'soo schonen lant als ick mijn leeven noch in Hollant gesien hebbe'

400 jaar geleden zeilde Henry Hudson met het VOC-schip *De Halve Maen* (foto: replica schip *de Halve Maen*) de baai van Manhattan in op zoek naar een snellere en veiliger route richting Indië. Die route vond hij niet, maar hij ontdekte wel een prachtig land met visrijke rivieren en een overvloed aan vruchten en gewassen. Volgens het journaal van Juet van 2 september 1609 was het “a very good land” om aan te treffen en “a pleasant land to see.” Niet lang daarna zou dat land door toedoen van Nederlandse handelscompagnieën gekoloniseerd worden en de naam Nieuw-Nederland krijgen. Er volgden generaties Nederlandse kolonisten die de basis legden voor de huidige USA. Een van hen was Hendrik Meessen Vrooman.

In oktober 1664, 55 jaar na Hudsons verkenningstocht, schrijft deze Hendrik naar zijn familieleden in Leiden en omgeving: zijn broer Jacob, zus Maartje en moeder Ariaantje. Uit de adressering valt op te maken dat Jacob in Leiden in de Breestraat bij de Hogewoerdsbrug woont en moeder Ariaantje in Leiderdorp bij het kasteel Huis ter Does. Het eerste deel schreef Hendrik al op 5

oktober. Maar omdat de brief twee weken later nog niet verstuurd was, voegde Hendrik er op 20 oktober nog een deel met extra weetjes en de laatste stand van zaken aan toe.

Weduwnaar Hendrik Meessen Vrooman was samen met zijn vijf kinderen (Adam 1649°, Eva 1651°, Johannes 1653°, Kathlyntje 1657° en Bartholomeus 1659°) naar Nieuw-Nederland getrokken. Wanneer de brief wordt geschreven, is het gezin nog maar een paar maanden eerder, op 19 juli 1664, met het schip *de Eendracht* aangekomen in hun ‘beloofde land’. De verwondering over de nieuwe omgeving is dus nog vers en passages uit Hendriks brief lijken een echo van het journaal uit 1609:

Het heeft daer een goede soomer geweest. Daer is heel schoon kooren gewassen [gegroeid] ende een schonen kooren bou geweest ende het lant staat mijn daer noch wel aen. Op snechtendeel [huidige plaats Schenectady en vermoedelijk ook het gebied er omheen] is soo schonen lant als ick mijn leeven noch in Hollant gesien hebbe [als ik van mijn leven nog niet in Holland gezien heb].

Hendrik woont samen met zijn oudste zoon Adam in Schenectady. Zijn andere kinderen wonen bij zijn broer Pieter Vrooman, die blijkbaar al langer in Nieuw-Nederland gevestigd is (in 1657 komen we zijn naam al tegen) en bij Fort Oranje (foto: impressie van het fort) woont - nu beter bekend als Albany. Hendrik werkt met zijn zoon op het land in de koren- en tarwebouw. Trots vertelt hij dat hij al een maand bij een zekere Korrelaer (Arent van Curler, de stichter van Schenectady)

geploegd heeft en dat hij dat nog een maand zal kunnen doen. Ze hebben daar ongeveer 12 morgen tarwe gezaaid (bijna 9 ha) en er moet nog 6 morgen bezaaid worden (4,5 ha). Hij zal hiervoor ongeveer 16 schepels tarwe per maand krijgen. Zijn zoon Adam heeft al drie weken bij een andere boer geploegd en moet er nog vijf weken werken. Hij zal hiermee 14 schepels tarwe verdienen.

Hendriks verslag van de Engelse overname

Maar Hendrik beperkt zijn verhaal niet tot zijn persoonlijke werkervaringen. Het jaar waarin hij in Nieuw-Nederland is gearriveerd, is ook het jaar waarin Nieuw-Nederland overgaat in Engelse handen. Daar doet Hendrik verslag van in zijn brief:

Voort soo laet ick u lieden weeten dat daer drie Engelse schepen gecomen sijn aen de mijnatus [Manatus, nu bekend als Manhattan] met soldaten ende hebben het lant op geeist ende seggen dat het haer

conijn [koning] toe comt. Ende stuuesant [Peter Stuyvesant] heeft het over gegeven sonder eens te schieten met accoort. Maar de Engelse soldaten seggen dat stuuesant ende decker [Johannes de Deckere] het lant over twee jaer al vercoft [verkocht] hebben. Op den 28 september sijnder hondert soldaten met haer offesijers ende sijn niet accoort in het fort oraniën [Fort Oranje] gegaen ende ijn het wachthuis ende de Engelsee houden nu de wacht.

Eind augustus 1664 zijn vier Engelse schepen aangekomen bij Nieuw-Amsterdam om het land op te eisen voor de Engelse koning. Kolonel R. Nicolls laat Directeur-Generaal Stuyvesant (foto: portret van Stuyvesant) weten dat de Nederlanders zich tegen gunstige voorwaarden kunnen overgeven. Nieuw-Amsterdam wordt zonder slag of stoot overgedragen. Hendrik Meessen Vrooman lijkt hierover vrij goed geïnformeerd te zijn voor iemand die 250 kilometer verder landinwaarts woont. Zo weet hij dat het land zonder geweld, “*sonder eens te schieten*”, is overgedragen aan de Engelsen. Maar er doen onvermijdelijk ook geruchten de ronde: zo schrijft Hendrik dat de Engelsen beweren dat het land al twee jaar geleden door Stuyvesant aan hen verkocht was. Hendrik meldt ook dat de Engelsen op 28 september 1664 aangekomen zijn in het gebied waar hij woont en Fort Oranje hebben overgenomen. Volgens hem is dit geen slechte zaak, want er zijn nu meer soldaten op het fort en die hebben de ‘wilden’ beter in bedwang: de indianen moeten zich koest houden en “*wat stijlder weesen als sij voor deesen geweest hebbe.*”

Hoe het afloopt: the Schenectady Massacre

Het lot blijft Hendrik nog jaren goed gezind. Dat weten we dankzij verscheidene documenten die bewaard zijn gebleven en studies die zijn uitgevoerd naar de eerste kolonisten in Schenectady (1). In 1670 kan Hendrik een eigen boerderij pachten aan de oostelijke zijde van de Hudsonrivier en in 1690 woont hij in een huis in Schenectady en heeft hij twee slaven. Ook zijn zoon Adam doet het goed. Hij gaat in de leer voor timmerman en molenmaker en bezit in 1688 land zowel in Schenectady als aan de Mohawkrivier (Burke 1991). Maar in 1690 wordt Hendriks rustige geluk en dat van de hele gemeenschap van Schenectady bruut verstoord. Het zijn onder andere ‘wilden’, waarvoor Hendrik zich veiliger voelde onder Engels bewind, die een ware slachting aanrichten. Deze trieste gebeurtenis zal de geschiedenis ingaan als *the schenectady massacre*. In de ijzig koude winternacht van 8 op 9 februari wordt het dorp om twee uur in de ochtend onverhoeds aangevallen door een coalitie van Fransen en indianen. De verraste dorpelingen maken geen schijn van kans. Al snel staat het hele dorp in lichterlaaie en inwoners die naar buiten komen rennen worden neergeschoten en gescalpeerd. Ook Hendrik Meessen Vrooman wordt die nacht vermoord. Het verhaal gaat dat zijn zoon Adam zich zo heftig verweerde, dat de vijand hem gratie verleende. Zijn vrouw en jongste dochtertje kwamen echter jammerlijk om en zijn zoon Barend werd als slaaf weggevoerd.

Het levensverhaal van Hendrik illustreert het lef en het doorzettingsvermogen van de Nederlandse kolonisten in Nieuw-Nederland: zij lieten hun vertrouwde thuis achter en bouwden een nieuw bestaan op in een prachtig, maar hard land. Zijn brief biedt ons bijna 350 jaar later niet alleen een unieke blik op het wel en wee van een individu in Nieuw-Nederland, maar ook op de ongepolijste ontstaansgeschiedenis van een natie. Dit maakt zijn brief een prachtig egodocument in het kader van het Hudsonjaar.

(1) Zie bijvoorbeeld: Burke, T. E. (1991) *Mohawk Frontier: The Dutch Community of Schenectady, New York, 1661-1710*. London: Cornell University Press en Merwick, D. (1990) *Possessing Albany, 1630-1710. The Dutch and English Experiences*. Cambridge: Cambridge University Press.

Met dank aan historicus Jaap Jacobs voor hulp bij de interpretatie, het aanleveren van details over genoemde personen en een verduidelijking van de historische context.

De brief bevindt zich in HCA 30-226-1. Een eerste diplomatische transcriptie werd gemaakt binnen Wikiscripta Neerlandica door Netty van Megen. De toelichting bij deze brief van de maand is van Judith Nobels. De spelling en interpunctie in de citaten uit de brief zijn hier en daar aangepast om de leesbaarheid te vergroten.